Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »covid-19: civilsamfundets rolle i genopbygningen og modstandsdygtigheden i Euro-Middelhavsregionen«

(initiativudtalelse)

(2023/C 140/03)

Ordfører: **Angelo PAGLIARA**

Plenarforsamlingens beslutning	25.3.2021
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2
	Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Eksterne Forbindelser
Vedtaget i sektionen	20.12.2022
Vedtaget på plenarforsamlingen	24.1.2023
Plenarforsamling nr.	575
Resultat af afstemningen	
(for/imod/hverken for eller imod)	183/0/5

1. **Indledning**

1.1. Pandemikrisen har ramt Euro-Middelhavsregionen hårdt, forværret de eksisterende problemer og skabt nye udfordringer i tillæg til dem, der allerede var. De socioøkonomiske følger heraf vil sandsynligvis øge ulighederne, især i lande med svage økonomiske og produktive systemer.

1.2. EØSU's opfølgningsudvalg for Euromed har besluttet at fokusere på civilsamfundets rolle i genopbygningen og modstandsdygtigheden i Euro-Middelhavsregionen.

1.3. Civilsamfundsorganisationer i Euro-Middelhavsregionen og de økonomiske og sociale råd i en række lande har bidraget til rapportens udarbejdelse. Der har været et særligt og tæt samarbejde med Marokkos økonomiske, sociale og miljøpolitiske råd, der var medvært for Euromedtopmødet i 2021.

1.4. Informationsrapporten bibringer derfor en stor merværdi takket være inddragelsen af civilsamfundet på begge sider af Middelhavet.

1.5. Denne rapport supplerer de tidligere informationsrapporter om Uddannelse og erhvervsuddannelse i Euro-med-regionen, Digitalisering og SMV'er i Euromed og Bæredygtig udvikling i Middelhavsområdet ([1]).

2. **Konklusioner**

2.1. Overalt i verden reagerede civilsamfundet prompte på pandemien, idet de i frontlinjen ydede bistand og hjælp til befolkningen. Også i Euro-Middelhavsområdet har civilsamfundets rolle været vigtig i forhold til at mindske de negative virkninger af covid-19.

2.2. I Euro-middelhavsregionen har civilsamfundsorganisationerne understøttet regeringernes indsats ved at levere vigtige tjenester og sundhedspleje. De har uddelt personlige værnemidler og bidraget til at sprede vigtig information især i fjerntliggende områder. Deres indsats har også været af afgørende betydning for at afbøde pandemiens følgevirkninger for de mest sårbare befolkningsgrupper såsom kvinder, unge, immigranter og personer med handicap.

([1]) Denne informationsrapport supplerer endvidere en række nylige EØSU-udtalelser om emnet, især: Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om oprettelse af en genopretnings- og resiliensfacilitet (COM(2020) 408 final — 2020/0104 (COD)) og forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om oprettelse af et instrument for teknisk støtte (COM(2020) 409 final — 2020/0103 (COD)) (EUT C 364 af 28.10.2020, s. 132); ECO/515 — Forordning om et investeringsinitiativ som reaktion på coronavirusset (endnu ikke offentliggjort i EUT); Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om akut behov efter covid-19: Udformning af en ny multilateral matrix (initiativudtalelse) (EUT C 364 af 28.10.2020, s. 53).

2.3. Civilsamfundets aktive deltagelse har skabt større solidaritet i Euro-Middelhavsregionen. Mange civilsamfundsorganisationer i de sydlige nabolande har således spillet en aktiv rolle ved at oprette solidaritetsgrupper af borgere, afprøve innovative metoder og optrappe deres informations- og koordineringsvirksomhed online.

2.4. EØSU er overbevist om, at en rimelig og retfærdig økonomisk og social genopretning kun er mulig gennem inddragelse af arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne, den private sektor og især SMV'erne. Genopretningen i Middelhavsområdet og udviklingen af bæredygtige og modstandsdygtige socioøkonomiske modeller må bygge på principper som respekt for retsstaten, beskyttelse af de demokratiske værdier, af de sociale rettigheder og af menneskerettighederne, gennemførelse af ILO's centrale konventioner samt et fælles engagement i opfyldelsen af målene om bæredygtig udvikling og klimaneutralitet.

2.5. EØSU glæder sig over vedtagelsen af den nye dagsorden for Middelhavsområdet og understreger behovet for, at alle tiltag til støtte for genopretningen baseres på en kombination af udvikling og forbedring af livskvaliteten for befolkningen i området.

2.6. En række sociale, politiske, miljømæssige, geopolitiske og immigrationsrelaterede udfordringer har i øjeblikket hobet sig op i Middelhavsområdet og udgør store udfordringer ikke blot for Europa, men for hele verden. EØSU mener, at de stadig flere flerdimensionelle udfordringer i området kun kan håndteres gennem en fornyet og effektiv multilateralisme, der støttes af Den Europæiske Union.

2.7. Konsekvenserne af klimaændringerne påvirker også Middelhavsområdet i form af ørkendannelse, vandknaphed og temperaturstigninger. Den aktuelle krise har tydeliggjort, at der er behov for at styrke den fælles modstandsdygtighed og sætte gang i nye samarbejdsinitiativer på miljøområdet og inden for digitalisering. Ikke mindst i lyset af den voksende bevidsthed i civilsamfundet anser EØSU det for hensigtsmæssigt at udvide og styrke initiativer såsom WestMed gennem større inddragelse af interessenter, så de bidrager til opfyldelsen af klima- og miljømålene gennem modeller i den blå økonomi, der er rettet mod at skabe arbejdspladser og beskytte økosystemet og diversiteten.

2.8. I tiåret for det arabiske forår har Den Europæiske Union fornyet sin samarbejdsstrategi med nabolande i Middelhavsområdet. I den forbindelse opfatter EØSU den nye dagsorden for Middelhavsområdet som et vigtigt instrument til social og økonomisk genopretning af regionen efter covid-19-krisen. Det fornyede tilsagn om partnerskaber bør knyttes tæt sammen med ikke blot de økonomiske og sociale udfordringer, men også de miljømæssige, demografiske og immigrationsrelaterede udfordringer med fuld respekt for Unionens fremskridt og grundlæggende værdier. Sundhedssystemerne har vist sig skrøbelige i mange egne af regionen, og pandemikrisen udgør en vigtig test, der også kan påvirke den politiske stabilitet.

2.9. I genopretnings- og genopbygningsprogrammerne i Middelhavsområdet bør der lægges særlig vægt på en hurtig genopretning af turisterhvervet og især på at få de små og mellemstore virksomheder, der beskæftiger mere end halvdelen af arbejdstagerne i EU, på fode igen. Hvis eftervirkningerne af krisen varer ved, herunder den strukturelle ledighed blandt især unge og kvinder, vil det få alvorlige sociale konsekvenser.

2.10. Udviklingen af arbejdsstyrkens menneskelige ressourcer er særligt vigtig for en bæredygtig udvikling hos EU's middelhavspartnere. Især i turisterhvervet bør der gøres en indsats for at uddanne de ansatte. Derudover konstaterer EØSU, at problemet med »hjerneflugt« fra de sydlige partnerlande til de højt udviklede industrialiserede land er en stor hindring især for digitaliseringen af økonomierne. Den Europæiske Unions medlemsstater bør derfor gøre det nemmere for både selvstændige arbejdstagere og lønmodtagere, især i IT-sektoren, at få arbejdstilladelser af kort og mellemlang varighed i EU. Kommissionen bør endvidere støtte gennemførelsen af digitale projekter i partnerlande, så særligt IT-teknikere kan finde gode beskæftigelsesmuligheder i deres hjemlande.

2.11. EU vil anvende de eksisterende samarbejdsinstrumenter og -programmer til at styrke dialogen med de sydlige nabolande. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg anbefaler størst mulig inddragelse af civilsamfundsorganisationer gennem en inklusiv social dialog og dialog med borgerne på alle niveauer, hvor der tages hensyn til de forskellige medvirkende aktørers karakteristika og roller og lægges vægt på deres bidrag til udformningen og gennemførelsen af de politikker og foranstaltninger, der er nødvendige for at håndtere effekten af de nuværende omlægninger og kriser, startende med konsekvenserne af klimaændringerne.

2.12. Det skønnes, at BNP pr. indbygger vil falde i mange nabolande i syd, og at landene vil få store udfordringer med at imødegå de voksende sociale og økonomiske risici og den stigende fattigdom. Der er derfor behov for at opstille planer for økonomisk og finansiel genopbygning, der omfatter foranstaltninger, som også kan tackle de problemer, der er årsag til den voksende sociale usikkerhed.

2.13. Den økonomiske genopretning i mange nabolande i det sydlige Middelhavsområde afhænger i høj grad af effektiviteten af en ordentlig vaccinationskampagne, hvorfor EØSU anbefaler en styrkelse af COVAX og den størst mulige logistiske og forsyningsmæssige støtte fra EU-institutioners side gennem bl.a. bilaterale aftaler. EØSU understreger, at det især er vigtigt at støtte partnerlandene syd for Middelhavet i at etablere egne produktionsfaciliteter for vacciner og lægemidler. I den forbindelse gentager udvalget sin opfordring til en seriøs debat om frigivelse af patenter på vacciner og lægemidler til bekæmpelse af pandemier.

2.14. EØSU mener, at en aktiv inddragelse af civilsamfundet i genopretningsarbejdet efter covid-19 vil hjælpe med til at opfylde mål som at forbedre befolkningernes livskvalitet og etablere en ny model for bæredygtig udvikling. Udvalget opfordrer derfor EU-institutionerne til gennem partnerskabet med de sydlige nabolande at styrke alle instrumenter til inddragelse af civilsamfundsorganisationerne yderligere.

2.15. Civilsamfundsorganisationerne har stået i forreste linje, når det gælder støtte til den sundhedsmæssige og sociale indsats over for pandemien, og deres direkte deltagelse har gjort det muligt at mindske de sociale og sundhedsmæssige følgevirkninger for befolkningen. Men som EØSU allerede har understreget, er deres evne til at imødekomme samfundets behov begrænset af, at ressourcerne ofte er få og kan variere. EØSU er overbevist om, at det er nødvendigt at styrke støttemekanismerne for civilsamfundsorganisationerne bl.a. for at kunne beskytte de mest sårbare grupper, der er særligt hårdt ramt af pandemien, bedre, f.eks. de unge, kvinder, migranter og personer med handicap.

2.16. EØSU opfordrer til, at EU-institutionerne gør mere for at fremme fred, demokrati og respekt for menneskerettighederne i konfliktområderne i nabolandene i Middelhavsområdet. Forholdene for befolkningerne i konfliktområderne er blevet yderligere forværret som følge af pandemien, og en ihærdig indsats er påkrævet for at sikre en fuldstændig fredsplan.

2.17. I lyset af den helt sikkert vanskelige genopretning efter pandemikrisen antager de igangværende handelsforhandlinger mellem EU og Marokko og Tunesien samt de forestående forhandlinger med Jordan en endnu større betydning. EU bør i højere grad tage højde for de eksisterende asymmetrier og vise tilstrækkelig imødekommenhed over for sine sydlige handelspartnere. EØSU opfordrer til, at civilsamfundsorganisationerne og arbejdsmarkedets parter inddrages tættere i forhandlingsprocesserne og til, at dette formelt forankres i traktaterne for at give dem mulighed for at yde positive bidrag til handelsforbindelserne mellem partnerlandene, især for at sikre implementeringen af de obligatoriske kapitler om bæredygtighed i de kommende handelsaftaler.

2.18. EØSU foreslår endvidere, at civilsamfundsorganisationerne og arbejdsmarkedets parter får ansvaret for ikke blot kapitlerne om bæredygtighed, men også for hele anvendelsesområdet for handels- og investeringsaftalerne som led i deres formelle, strukturelle inddragelse.

2.19. EØSU gentager, at det mener, at EU bør målrette en del af Aid for Trade-midlerne til at støtte civilsamfundsorganisationernes deltagelse og kapacitetsopbygning inden for bæredygtig handel og investeringer.

2.20. EØSU har allerede tidligere opfordret til en styrkelse af de digitale færdigheder på begge sider af Middelhavet. Efter vedtagelsen af den nye strategi for Middelhavet og med henblik på genopbygningen efter pandemien gør EØSU opmærksom på behovet for at optrappe investeringerne i digitale infrastrukturer og støtte den digitale omstilling i SMV'erne som løftestang for beskæftigelsen og den sociale udvikling. Arbejdsmarkedets parter bør inddrages heri, da potentialet i kollektive forhandlinger og social dialog på de forskellige niveauer må erkendes.

3. **Generelle bemærkninger**

3.1. Pandemikrisen har kun forværret problemerne i nabolandene i Middelhavsområdet: 25 år efter Barcelonaerklæringen og i tiåret for det arabiske forår er udfordringerne i Middelhavsområdet stadig enorme. Den Europæiske Union og partnerne i Middelhavsområdet har for nylig besluttet at relancere og forstærke samarbejdet gennem den ambitiøse nye dagsorden for Middelhavsområdet.

3.2. Denne nye dagsorden bygger på overbevisningen om, at det kun gennem samarbejde og i en partnerskabsånd er muligt at løfte fremtidens strategiske udfordringer på vellykket vis og i gensidig interesse. Dagsordenen rummer en særlig plan for økonomiske investeringer, der skal understøtte den socioøkonomiske genopretning i nabolandene i Middelhavsområdet i perioden 2021-2027. Det fælles mål er, som anført af den højtstående repræsentant, Josep Borrell, at opbygge fredelige, sikre, mere demokratiske, miljøvenlige, velstående og inklusive nabolande i syd.

3.3. Det fremgår af et nyligt studie offentliggjort af Med Dialogue for Rights and Equality med titlen »*Bridging the Sea*« ([2]), at knap 63 % af de civilsamfundsorganisationer, der opererer i de sydlige nabolande, beskæftiger sig med emner såsom konsolidering af demokrati og rettigheder, mens over 53 % bl.a. beskæftiger sig med bekæmpelse af socioøkonomiske uligheder. Deres forståelse af og fokus på økologiske og miljømæssige spørgsmål får stadig større betydning. Disse tal bekræfter, at der findes et solidt grundlag, og at støtten til civilsamfundet skal intensiveres med henblik på en bedre håndtering af fremtidens udfordringer.

3.4. Civilsamfundet i de sydlige nabolande er trådt mere i karakter i løbet af de seneste to årtier. Dets aktivisme har gjort det muligt at begrænse de sociale og sundhedsmæssige konsekvenser for befolkningen, men har samtidig tydeliggjort behovet for at træffe foranstaltninger til styrkelse af kapaciteten og kvalifikationerne i civilsamfundet med henblik på at fungere bedre.

3.5. Middelhavsområdet har i lighed med den øvrige verden oplevet et kraftigt økonomisk og socialt chok som følge af covid-19-pandemien. De sociale og sundhedsmæssige konsekvenser er blevet forstærket af manglen på tilstrækkelige offentlige sundhedsinfrastrukturer, især i de mest skrøbelige lande. I en række lande har pandemikrisen forværret de allerede eksisterende kriser, der kan tilskrives forskellige faktorer såsom en allerede uholdbar økonomisk og social udvikling, høj arbejdsløshed og følgerne af konflikter i bestemte områder som Libyen og Syrien.

3.6. Regeringerne i Middelhavsområdet reagerede øjeblikkeligt, om end på meget forskellige måder, for at inddæmme pandemien og iværksatte bl.a. i samarbejde med arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationer støtteforanstaltninger for arbejdstagere og virksomheder. Dog var inddragelsen af disse organisationer i mange tilfælde utilstrækkelig og nogle steder helt fraværende. For at inddæmme følgerne af pandemien gennemførte næsten alle lande i Middelhavsområdet nedlukninger som i Marokko, Egypten, Jordan og Libanon og indførte udgangsforbud og rejserestriktioner.

3.7. I kølvandet på pandemikrisen har mange regeringer i området iværksat ekspansive politikker for at imødegå den økonomiske krise og støtte bestemte sektorer ved at stimulere produktionen og indføre skattefordele og økonomiske fordele og foranstaltninger for at tiltrække investeringer.

3.8. Pandemien har haft negative økonomiske konsekvenser i hele Middelhavsområdet, ikke kun på grund af en svagere intern og ekstern efterspørgsel og et faldende forbrug, men også fordi den økonomiske situation er blevet forværret og den offentlige gæld øget. Regeringerne i regionen har lige fra starten af pandemikrisen tilført sundhedssystemet og det økonomiske system ekstra ressourcer for at støtte bestemte sektorer. Derfor vil den offentlige gæld vokse betydeligt i næsten alle landene i Middelhavsområdet.

3.9. Transportsektoren blev hårdt ramt af restriktionerne, der forhindrede eller nedsatte den internationale rejseaktivitet og betød, at turisterhvervet blev en af de hårdest ramte sektorer af pandemien. OECD anslår, at nedgangen i sektoren var på mellem 45 og 70 %, og at den internationale turisme faldt mellem 60 og 80 % ([3]). Turisme er en af de vigtigste økonomiske sektorer for landene i Middelhavsområdet, og ifølge De Forenede Nationers Konference for Handel og Udvikling (UNCTAD) vil Egypten og Marokko være nogle af de hårdest ramte lande i verden ([4]).

3.10. Mikrovirksomheder og SMV'er samt selvstændige erhvervsdrivende udgør en af de vigtige komponenter i økonomien i landene syd for Middelhavet. Deres omsætningen er faldet betydeligt, og de fleste har været tvunget til at reducere antallet af arbejdstagere. Der er i den forbindelse behov for strukturforanstaltninger, der kan hjælpe SMV'erne med at overvinde krisen, vokse og forny sig for at løfte den dobbelte udfordring i form af digitalisering og dekarbonisering.

([2]) https://www.hautconseilclimat.fr/wp-content/uploads/2021/02/rapport-5g_haut-conseil-pour-le-climat.pdf

([3]) https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=124_124984-7uf8nm95se&title=Covid-19_Tourism_Policy_Responses&_-ga=2.143901749.1647750476.1622806508-1692148678.1622806341

([4]) https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2020d3_en.pdf

3.11. Pandemikrisen i Middelhavsområdet har ramt alle sociale grupper, men de hårdest ramte er de unge på grund af de forværrede forhold på arbejdsmarkedet og nedlukningen af skoler og universiteter, kvinder i visse områder såsom de sydlige nabolande, der primært er beskæftiget i den uformelle økonomi, landbruget og i den turistsektor, som blev hårdt ramt af nedlukningen, sårbare grupper såsom uformelle arbejdstagere og flygtninge, der ofte ikke er omfattet af sociale sikringsordninger, samt personer med handicap på grund af ofte mangelfulde tjenester.

3.12. I visse områder i de sydlige nabolande har en række faktorer såsom vandknaphed og begrænset adgang til sanitære faciliteter forværret konsekvenserne af pandemien, især blandt de socialt mest isolerede grupper, i konfliktområder og i flygtningelejre.

4. **Udfordringer og muligheder**

4.1. Som påpeget af generalsekretæren for Middelhavsunionen ([5]) truer den nuværende sundhedskrise de socio-økonomiske fremskridt, der er gjort i området i de seneste år. Krisen udgør dog en mulighed for at styrke integrationen og gøre økonomierne mere robuste.

4.2. Civilsamfundets rolle i Euro-Middelhavsregionen er yderst vigtig for opbygningen af et mere retfærdigt og inklusivt samfund efter pandemien. Ligeledes er arbejdsmarkedsparternes og civilsamfundsorganisationernes aktive inddragelse, som det blev understreget på det sociale topmøde i Porto ([6]), af største betydning for at sikre, at ingen lades i stikken og med henblik på en effektiv gennemførelse af den europæiske søjle for sociale rettigheder.

4.3. Covid-19 og de deraf følgende foranstaltninger skaber en risiko for civilsamfundets bæredygtighed. Regeringer og mange donorer har suspenderet tilskuddene og indefrosset midler eller omdirigeret midler til covid-19-nødhjælpsindsatsen. Som en følge heraf er civilsamfundsorganisationernes allerede skrøbelige situation, deres mulighed for fortsat at hjælpe lokalsamfundene og mange job i civilsamfundsorganisationerne i fare, til trods for at der forventes meget af civilsamfundsorganisationerne. EØSU understreger, at tilskud til at sikre bæredygtigheden af civilsamfundsorganisationerne og finansieringen til deres kerneopgaver er helt afgørende for, at de kan tilpasse sig hurtigt skiftende forhold og fortsætte deres aktiviteter under kriser.

4.4. EØSU har gjort opmærksom på, at Middelhavet er et af de områder i verden, der er mest sårbart over for effekten af klimaændringerne. Covid-19 har haft en negativ indvirkning på den sociale situation og udvikling og gjort det påtrængende at vedtage strategier for bæredygtig udvikling og grøn økonomi.

4.5. Vedtagelsen af genopretningsplaner i Middelhavsområdet udgør en potentiel mulighed for at sikre den økonomiske, sociale og miljømæssige udvikling i regionen. Det er vigtigt at kæde udviklingsmuligheder sammen med efterlevelsen af principper såsom solidaritet, bekæmpelse af uligheder og beskyttelse af og respekt for retsstaten. For at realisere alle målene er det afgørende, at civilsamfundet inddrages aktivt.

4.6. I de sydlige nabolande bør de fremtidige genopbygningsplaner efter covid-19 og økonomisk vækst indtage en central plads i foranstaltningerne for at inddæmme miljøproblemerne som følge af klimaændringerne, vandknaphed og forurening. Tiltag til bevarelse og beskyttelse af miljøet kan have en positiv effekt i Middelhavsområdet gennem diversificering af økonomien og skabelse af kvalitetsarbejdspladser. I den forbindelse gør EØSU opmærksom på det meget store potentiale for vedvarende energi (især sol- og vindenergi) i de sydlige partnerlande og opfordrer EU og medlemsstaterne til at presse på for mere bæredygtige fælles investeringer på området.

4.7. EØSU har allerede peget på behovet for at fremme en retfærdig omstilling i Middelhavsområdet, bl.a. til gavn for sundhed, uddannelse, ligestilling mellem kønnene. For at sikre en genopretning, der reelt er orienteret mod principperne for omstillingen og digitaliseringen, er det yderst vigtigt at fremme bevidstheden om og udvikle en særlig iværksættermentalitet og digitale færdigheder. EØSU støtter de sydlige partnerlandes opfordring til, at EU og EU-medlemsstaterne forpligter sig mere til forsknings- og udviklingssamarbejde i Middelhavsområdet.

([5]) Middelhavsunionens udenrigsministre fastlægger prioriterede områder for et styrket samarbejde og integration i Euro-Middelhavsregionen — Middelhavsunionen (ufmsecretariat.org).

([6]) https://www.2021portugal.eu/en/porto-social-summit/porto-social-commitment/

4.8. I en situation, hvor mange er beskæftigede i den uformelle økonomi, er genopretningen i de sydlige nabolande også tæt forbundet med udviklingen af en effektiv model for faglig og almen uddannelse. EØSU gentager, at der er behov for at styrke de faglige kvalifikationer, især hos de unge og kvinderne, så de kan anvendes i nationale og tværnationale sammenhænge som led i en »circular brain«-tilgang. Civilsamfundsorganisationerne har også en vigtig rolle at spille i at styrke færdigheder gennem ikkeformel uddannelse og tilrettelægge workshopper og uddannelseskurser og ved at fremme den sociale økonomi. Udvalget understreger også det behov, som allerede er blevet fremhævet i den regionale dialog med arbejdsmarkedets parter inden for Middelhavsunionen, for at inddrage arbejdsmarkedets parter med det sigte at afhjælpe den manglende overensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel på arbejdsmarkedet.

Bruxelles, den 24. januar 2023.

Christa SCHWENG
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg